

Практичне заняття № 1
ПІВНІЧНА АМЕРИКА.
СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА, ІСТОРІЯ
ФОРМУВАННЯ, ЕГП, ПРП

Мета роботи: виявити географічні, культурні, соціально-економічні, етнічні та політичні підстави виділення Північноамериканського регіону; вивчити особливості історії відкриття, заселення, господарського освоєння та формування адміністративно-територіального устрою США; провести аналіз політико- та економіко-географічного положення, дати оцінку природно-ресурсного потенціалу США.

Обладнання: фізична та адміністративно-територіальна карти Північної Америки, атлас «Економічна і соціальна географія світу».

Основні поняття: європейська колонізація, столиця, федеральний округ, державні символи, адміністративно-територіальний поділ, республіка, федерація, економіко-географічне положення, природно-ресурсний потенціал.

Питання для обговорення в аудиторії:

1. Поділ Америки на регіони: аналіз різних підходів.
2. Північноамериканський регіон: географічні, культурні, соціально-економічні, етнічні та політичні підстави виділення.
3. Загальні відомості про США. Політико- й економіко-географічне положення країни та їх оцінка.
4. Історія відкриття, заселення й господарського освоєння США. Коротка історія формування політичної й адміністративно-територіальної карти країни. Форма державного правління й державного устрою США. Сучасний адміністративно-територіальний поділ держави. Підопічні території країни.
5. Природно-ресурсний потенціал країни та його оцінка, найбільші родовища корисних копалин:
 - природні умови;
 - водні ресурси;
 - земельні та ґрунтові ресурси;
 - флористичні та фауністичні ресурси;
 - природно-рекреаційні ресурси;
 - мінеральні ресурси.

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Дайте оцінку економіко-географічного положення США за планом (додаток Б). Охарактеризуйте його переваги й недоліки. Відповідь оформіть у вигляді таблиці (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги й недоліки
економіко-географічного положення США

Переваги ЕГП США	Недоліки ЕГП США

Завдання 2. Використовуючи літературні джерела, виділіть основні історичні етапи господарського освоєння і заселення території США (схематично).

Завдання 3. На контурну карту нанесіть адміністративно-територіальний устрій країни, вказавши назви (офіційні та прізвиська) та столиці штатів, роки утворення (або входження до США).

Завдання 4. Ознайомтеся з символікою штатів США. Складіть систематизуючу таблицю та проведіть її аналіз.

Завдання 5. Оцініть загальну забезпеченість США мінеральними ресурсами. Використовуючи карти атласу «Економічна та соціальна географія світу», літературні й інтернет-джерела, заповніть табл. 2. Виявіть взаємозв'язок між забезпеченістю США мінеральними ресурсами та особливостями розвитку промисловості. Які територіальні зрушення відбулися в гірничодобувній промисловості США в другій половині XX – початку XXI ст.?

Таблиця 2

Мінеральні ресурси США

Види палива і сировини	Основні родовища та басейни, їх місцезнаходження

Підготуйте повідомлення:

1. Північноамериканська інтеграція НАФТА: результати, проблеми. Входження США у міжнародні організації.
2. Географічні назви США.
3. Цікаві закони штатів США.
4. Фронтір та його роль в розвитку економіки США.

Географічна номенклатура:

1. 50 штатів з їх столицями, федеральний округ Колумбія, підопічні території США.

Практичне заняття № 2–3

НАСЕЛЕННЯ США

Мета роботи: виконати аналіз демографічної ситуації, складу та особливостей розселення населення США.

Обладнання: адміністративно-територіальна карта США, атлас «Економічна та соціальна географія світу».

Основні поняття: американська нація, асиміляція, переселенська країна, європейська імміграція, імміграційне законодавство США, «плавильний котел» націй, етнічні особливості, рабство, резервації, гетто, соціально-класовий склад, постіндустріальний тип зайнятості, внутрішні міграції населення, урбанізація, субурбанізація, субурбії, рурбанізація, міська агломерація, мегалополіси, «помилкова урбанізація».

Питання для обговорення в аудиторії:

1. Особливості формування американської нації.
2. Динаміка населення США в XX-XXI ст. та її причини. Сучасна чисельність населення країни та її регіональні відмінності. Прогнози росту народонаселення.
3. Щільність населення США: основні риси, територіальні відмінності та їх причини.
4. Аналіз демографічної ситуації в США (табл. В.1-В.2, додаток В).
5. Статеві-віковий склад населення США та його територіальна дифференціація.
6. Расовий та національний склад населення США. Головні етнічні групи сучасного населення (білі американці, в т.ч. іспаномовне населення; афроамериканці; індіанці, алеути і ескімоси; азіати; корінні гавайці або інші жителі Океанії).
7. Релігійний склад населення США.
8. Особливості соціально-класового складу населення, трудові ресурси США.
9. Міграції населення в США. Імміграційні хвилі.
10. Розселення населення США: переважаючі форми урбанізації, типи розселення населення.
11. Мегалополіси, малі та середні міста. Типи сільського розселення в різних районах США.

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Користуючись даними табл. 3 «Динаміка населення США в XVIII-XXI ст.» (джерело: Міжнародна база даних Бюро перепису населення США US Census Bureau – International Data Base. – Режим доступу : <http://www.census.gov/ipc/www/idb>), побудуйте графік динаміки населення США протягом 1776-2010 рр. та виконайте його аналіз. Виділіть етапи динаміки населення США та поясніть підстави такої періодизації.

Таблиця 3

Динаміка населення США в XVIII-XXI ст.
(за даними Бюро перепису населення США)

Роки	Чисельність населення, тис. осіб	Роки	Чисельність населення, тис. осіб
1776	3000	1900	76212
1790	3929	1910	92228
1800	5237	1920	106022
1810	7240	1930	123203
1820	9638	1940	132165

1830	12866	1950	151868
1840	17069	1960	179979
1850	23192	1970	203984
1860	31443	1980	227225
1870	38558	1990	249623
1880	49371	2000	282162
1890	62980	2010	309347

Завдання 2. Користуючись даними табл. 4 «Динаміка населення США в 1950-2015 рр.» (джерело: Міжнародна база даних Бюро перепису населення США US Census Bureau – International Data Base. – Режим доступу: <http://www.census.gov/ipc/www/idb>), обрахуйте абсолютний приріст та темпи приросту населення США за кожні 5 років (за прикладом для періода 1950-1955 рр.) та виконайте їх аналіз.

Таблиця 4

Динаміка населення США в 1950-2015 рр.
(за даними Бюро перепису населення США)

Роки	Чисельність населення, тис. осіб	Абсолютний приріст населення, тис. осіб	Темпи приросту населення, %
1950	151868		
1955	165069	13201	8,69
1960	179979		
1965	193526		
1970	203984		
1975	215465		
1980	227225		
1985	237924		
1990	249623		
1995	266278		
2000	282162		
2005	295517		
2010	309347		
2015	321419		

Завдання 3. Використовуючи дані табл. 5-6, складіть картосхему «Мегалополіси США». Поясніть причини їх утворення та яку роль в соціально-економічному розвитку країни вони грають. Дайте характеристику одного з мегалополісів США (за вибором студента).

Таблиця 5

Мегалополіси США

№ з/п	Назва мегало-полісу	Чисельність населення в 2010 р. (перепис), млн. осіб	Питома вага в населенні США, %	Чисельність населення в 2025 р. (прогноз), млн. осіб	Темпи приросту населення в 2010-2025 рр. (прогноз),	Найбільші міста та міські агломерації
-------	---------------------	--	--------------------------------	--	---	---------------------------------------

					%	
1	Приозерний (Чипітс) (США- Канада)	55,5	18,0	60,7	9,4	Акрон, Анн-Арбор, Буффало, Чикаго , Цинциннаті, Клівленд , Колумбус, Дейтон, Де-Мойн, Детройт , Дулут, Ері, Флінт, Форт-Уейн, Грін-Бей, Гранд-Рapidс, Гамільтон (Канада), Індіанаполіс, Канзас-Сіті, Лансінг, Лондон (Канада), Мадисон, Мілуокі, Міннеаполіс, Омаха, Ошава (Канада), Піттсбург , Квад-сітіз, Рочестер (Нью-Йорк), Рочестер (Міннесота), Рокфорд, Сагіно, Сент-Луїс, Сент-Пол, Саут-Бенд, Толідо, Торонто (Канада), Віндзор (Канада)
2	Північно-Східний (Босваш)	52,3	17,0	58,4	11,7	Аллентаун-Бетлехем, Атлантик-Сіті, Балтімор , Бостон , Гаррісбург, Ньюарк, Нью-Йорк , Норфолк, Філадельфія , Великий Портленд, Великий Провіденс,

						Великий Річмонд, Північно-східна Пенсільванія, Хартфорд, Спрінгфілд, Вірджинія-Біч, Вашингтон , Вілмінгтон, Вустер
3.	Каліфор- нійський (Сан-Сан) (США- Мексика)	38,4	13,0	45,4	18,2	<i>Південна Каліфорнія:</i> Анахайм, Бейкерсфілд, Лас- Вегас, Лонг-Біч, Лос-Анджелес , Ріверсайд, Сан- Бернардіно, Сан- Дієго , Тіхуана (Мексика); <i>Північна Каліфорнія:</i> Фресно, Модесто, Окленд, Ріно, Сакраменто, Сан- Франциско , Сан- Хосе, Стоктон
4.	Техаський трикутник	19,7	6,0	24,8	25,9	Остін, Даллас, Форт-Уерт, Х'юстон, Сан- Антоніо
5.	Атлантич- ний Підмонт	17,6	6,0	21,7	23,3	Атланта, Великий Бірмінгем, Шарлотт Метро, Дарем, Чапел- Хілл, Грінсборо, Грінвілл- Андерсон-Молдін, Великий Хантсвілл, Чаттануга, Великий Ноксвілл, Мемфіс, Монтгомері, Нашвілл, Ролі, Уінстон-Сейлем
6.	Флорида	17,3	6,0	21,5	24,3	Форт-Лодердейл,

						Джексонвіль, Майамі, Орlando, Сент-Пітерсберг, Тампа, Сарасота
7.	Узбережжя Мексикан- ської затоки США	13,4	4,0	16,3	21,6	Батон-Руж, Корпус-Крісті, Х'юстон, Мобіл, Галфпорт, Білоксі, Новий Орлеан, Пенсакола
8.	Каскадія (США- Канада)	8,4	3,0	8,8	4,8	Абботсфорд (Канада), Бойсе, Юджин, Портленд, Сейлем, Сіетл, Такома, Спокан, Трі-Сітіз, Ванкувер, Ванкувер (Канада), Вікторія (Канада)
9.	Сонячний коридор Арізони	5,6	2,0	7,8	39,3	Меса, Фенікс, Тусон, Прескотт
10.	Коридор Фронт Рендж	5,5	2,0	6,9	25,5	Альбукерке, Шайенн, Колорадо-Спрінгс, Денвер, Пуебло, Ріо-Ранчо, Санта- Фе, Таос

Таблиця 6

Найбільші мегалополіси США

Найменування мегалополісу	Головні центри мегалополісу	Кіль- кість агло- мерацій	Площа, тис. км²	Населення, млн. осіб	Щільність населення, осіб/км²	Протяжність головної вісі, км
Північно- Східний («Босваш»)	Бостон, Нью- Йорк, Балтімор, Філадельфія, Вашингтон	40	170	50	295	1000
Приозерний («Чіпіттс»)	Піттсбург, Клівленд, Детройт, Чикаго	35	160	35	220	900

Каліфорнійський («Сан-Сан»)	Сан-Франциско, Лос-Анджелес Сан-Дієго	15	100	18	180	800
--------------------------------	---	----	-----	----	-----	-----

Джерело: Максаковский В. П. Общая экономическая и социальная география. Курс лекций. Часть 1 / В. П. Максаковский. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2009.

Завдання 4. Проаналізуйте розміщення найбільших міст США по території країни і регіональні особливості динаміки чисельності їх населення (табл. 7). Побудуйте графіки Парето розподілу міст США за чисельністю населення в 2000, 2010 і 2016 роках. Зробіть висновки.

Таблиця 7

**Динаміка чисельності населення найбільших міст США,
2000-2016 рр.**

Ранг	Назва міста	Чисельність населення, тис. осіб			Штат
		2016 (оцінка)	2010	2000	
1	Нью-Йорк	8537,7	8175,1	8008,6	Нью-Йорк
2	Лос-Анджелес	3976,3	3792,6	3694,6	Каліфорнія
3	Чикаго	2705,0	2695,6	2896,1	Іллінойс
4	Хьюстон	2303,5	2100,3	1974,2	Техас
5	Фенікс	1615,0	1445,6	1322,1	Арізона
6	Філадельфія	1567,9	1526,0	1517,6	Пенсильванія
7	Сан-Антоніо	1492,5	1327,4	1160,0	Техас
8	Сан-Дієго	1406,6	1307,4	1223,4	Каліфорнія
9	Даллас	1317,9	1197,8	1188,6	Техас
10	Сан-Хосе	1025,4	945,9	895,8	Каліфорнія

Завдання 5. Що таке метрополітенські ареали? Чим вони відрізняються від міст та мегалополісів? Порівняйте топ-10 найбільших міст і метрополітенських ареалів США (табл. 8). Зробіть висновки.

Таблиця 8

Найбільші метрополітенські ареали США (оцінка на 2016 р.)

Ранг	Назва	Чисельність населення, тис. осіб	Метрополітенський статистичний ареал	Регіон
1	Нью-Йорк	20182,3	New York–Newark–Jersey City, NY–NJ–PA MSA	Північний Схід
2	Лос-Анджелес	13340,1	Los Angeles–Long Beach–Anaheim, CA MSA	Захід
3	Чикаго	9551,0	Chicago–Joliet–Naperville, IL–IN–WI MSA	Середній Захід
4	Форт Уорт	7102,8	Dallas–Fort Worth–Arlington, TX MSA	Південь

5	Хьюстон	6656,9	Houston–The Woodlands–Sugar Land MSA	Південь
6	Вашингтон	6097,7	Washington, DC–VA–MD–WV MSA	Південь
7	Філадельфія	6069,9	Philadelphia–Camden–Wilmington, PA–NJ–DE–MD MSA	Північний Схід
8	Майамі	6012,3	Miami–Fort Lauderdale–West Palm Beach, FL MSA	Південь
9	Атанта	5710,8	Atlanta–Sandy Springs–Roswell, GA MSA	Південь
10	Бостон	4774,3	Boston–Cambridge–Quincy, MA–NH MSA	Північний Схід

Завдання 6. Користуючись статистичними даними табл. 9, обрахуйте питому вагу працездатного населення в населенні США. Проаналізуйте динаміку зміни частки працездатного населення в населенні країни протягом досліджуваного періоду. Поясніть виявлені тенденції та причини, що їх викликали.

Таблиця 9

**Динаміка структури зайнятості населення в США,
1850-2012 рр.**

Роки	Чисельність населення, тис. осіб	Працездатне населення		Структура зайнятості	
		чисельність, тис. осіб	питома вага в населенні країни, %	питома вага зайнятих у сільському господарстві, %	питома вага зайнятих в інших галузях, %
1850	23192	7697		63,7	36,3
1870	38558	12925		58,9	41,1
1890	62980	23318		42,6	57,4
1910	92228	37371		31,0	69,0
1930	123203	48830		21,4	78,6
1950	179979	60054		11,6	88,4
1960	179979	69877		6,0	94,0
1970	203984	82049		3,1	96,9
1980	227225	106085		2,2	97,8
1990	249623	125182		1,6	98,4
2000	282162	146500		1,6	98,4
2012	314199	154900		0,7	99,3

Завдання 7. Проаналізуйте динаміку структури зайнятості населення в США з 1850 по 2012 рр. (табл. 9). Побудуйте графіки зміни частки зайнятих у сільському господарстві та в інших галузях (промисловості, сфері послуг) за цей період (роки поза масштабом). Дайте характеристику «постіндустріального» типу зайнятості населення США.

Завдання 8. Користуючись даними табл. 10, обрахуйте питому вагу кожного штату в населенні та площі США. Зробіть відповідні висновки. Обрахуйте щільність населення за штатами країни. Поясніть виявлені територіальні відмінності.

Таблиця 10

Площа і населення за штатами США, 2016 р. (оцінка на 1 липня 2016 року)

Штати	Площа суходолу, тис. км ²	Питома вага в площі країни, %	Насе- лення, тис. осіб	Питома вага в населенні країни, %	Щільність населення, осіб / км ²
США	9147,6	100	322619,1	100	35,3
Коннектикут	12,5		3576,5		
Мен	79,9		1331,5		
Массачусетс	20,2		6811,8		
Нью-Гемпшир	23,2		1334,8		
Род-Айленд	2,7		1056,4		
Вермонт	23,9		624,6		
Нью-Джерсі	19,0		8944,5		
Нью-Йорк	122,6		19745,3		
Пенсильванія	115,9		12784,3		
Іллінойс	143,8		12801,5		
Індіана	92,8		6633,1		
Мічіган	146,4		10001,5		
Огайо	105,8		11646,3		
Вісконсін	140,3		5778,7		
Айова	144,7		3134,7		
Канзас	211,8		2907,39		
Міннесота	206,2		5520,0		
Міссурі	178,0		6093,0		
Небраска	199,0		1907,1		
Північна Дакота	178,7		758,0		
Південна Дакота	196,4		865,5		
Делавер	5,0		952,1		
Округ Колумбія	0,2		681,2		
Флорида	138,9		20612,4		
Джорджия	149,0		10310,4		
Меріленд	25,1		6016,5		
Північна Кароліна	125,9		10146,8		
Південна Кароліна	77,9		4961,2		
Вірджинія	102,3		8411,8		
Західна	62,3		1831,1		

Вірджинія					
Алабама	131,2		4863,3		
Кентуккі	102,3		4437,0		
Міссісіпі	121,5		2988,7		
Теннесі	106,8		6651,2		
Арканзас	134,8		2988,2		
Луїзіана	111,9		4681,7		
Оклахома	177,7		3923,6		
Техас	676,6		27862,6		
Арізона	294,2		6931,1		
Колорадо	268,4		5540,6		
Айдахо	214,0		1683,1		
Монтана	377,0		1042,5		
Невада	284,3		2940,1		
Нью-Мексико	314,2		2081,1		
Юта	212,8		3051,2		
Вайомінг	251,5		585,5		
Аляска	1478,0		741,9		
Каліфорнія	403,5		39250,1		
Гаваї	16,6		1428,6		
Орегон	248,6		4093,5		
Вашингтон	172,1		7288,0		

Завдання 9. Одним з показників, що характеризують рівномірність розміщення населення по території країни, є індекс концентрації населення. *Індекс концентрації населення* країни обчислюється як половина суми різниць часток населення та площі всіх її адміністративно-територіальних одиниць (АТО) (формули 1, 2, 3):

$$ІКН = \frac{\sum |P_q - S_q|}{2} \quad (1)$$

Частка площі АТО:

$$S_q = \frac{S_{АТО}}{S_{кр.}} \times 100\% \quad (2)$$

де: S_q – частка площі АТО;

$S_{АТО}$ – площа АТО;

$S_{кр.}$ – площа країни

Частка населення АТО:

$$P_q = \frac{P_{АТО}}{P_{кр.}} \times 100\% \quad (3)$$

де: P_q – частка населення АТО;

$P_{АТО}$ – населення АТО;

$P_{кр.}$ – населення країни

Індекс концентрації населення може коливатися від 0 до 100 % – від абсолютно рівномірного, коли на 1 % площі мешкає 1 % населення, до абсолютно нерівномірного. При коефіцієнті до 20 % – розміщення населення рівномірне, від 20 до 40 % – розміщення населення нерівномірне, 40 % і більше – розміщення населення різко нерівномірне

Підготуйте повідомлення (бажано з презентацією):

1. Формування американської нації.
2. Сутність сучасного імміграційного законодавства в США.

3. Головні етнічні групи сучасного населення (білі американці, в т.ч. іспаномовне населення; афроамериканці; індіанці, алеути і ескімоси; азіати; корінні гавайці або інші жителі Океанії).
4. Американське місто, його планування, соціальна та етнічна структури.
5. Американські субурбії.
6. Східний мегалополіс – найбільша урбанізована територія світу.
7. Нью-Йорк – містобудівний феномен.
8. «Американська мрія» – це ...

Географічна номенклатура:

1. Найбільші міста і міські агломерації США (табл. 7-8, табл. Г.1, додаток Г).
2. Мегалополіси США (табл. 5-6).

Практичне заняття № 4-5

ГОСПОДАРСТВО США

Мета роботи: виявити взаємозв'язок природних, соціально-економічних і політичних факторів, що визначають спеціалізацію США та їх участь у міжнародному поділі праці; виявити особливості галузевої структури економіки США, показати пріоритетні галузі промисловості, АПК і сучасне багатогалузеве сільське господарство; вивчити особливості географії основних галузей господарства.

Обладнання: економічна карта США, атлас «Економічна і соціальна географія світу».

Основні поняття: амерканська економічна модель, міжнародний поділ праці, постіндустріальна економіка, суспільство споживання, економіка знань, інформаційне суспільство, монополії, транснаціональні корпорації, інтеграційні процеси, технопарки, технополіси, інноваційні кластери, фермерство, сільськогосподарські райони (пояси), агробізнес, агропаливна індустрія, інтелектуальна власність, медичне страхування.

Питання для обговорення в аудиторії:

1. Місце США в світовій економічній системі. Роль країни в міжнародному поділі праці.
2. Американська економічна модель: характерні риси і сучасні особливості. Постіндустріальна економіка. Економіка знань. Інформаційне суспільство. США як суспільство споживання.
3. Загальна характеристика економіки США.
4. Паливно-енергетичний комплекс США. Галузева й територіальна структура окремих галузей комплексу:
 - 4.1. Вугільна промисловість. Шахтарські війни в першій половині XX ст. Сучасні методи вуглевидобутку та їх екологічні наслідки.
 - 4.2. Нафтогазова промисловість США. Спадщина Standard Oil. Східний Техас. Екологія півночі і нафтогазові ресурси Аляски. Континентальний шельф і катастрофа «Макондо». Трубопроводна мережа. Особливості видобутку сланцевого газу.
 - 4.3. Нафтопереробна промисловість США. Географія найбільших НПЗ.
 - 4.4. Електроенергетика США. Структура виробництва електроенергії. Розміщення ТЕС, ГЕС і АЕС. Альтернативна електроенергетика в США.
5. Металургія та металообробка в США. Галузева й територіальна структура окремих галузей комплексу:
 - 5.1. Чорна металургія. Президійна металургія.
 - 5.2. Кольорова металургія. Алюмінієва промисловість як провідна галузь кольорової металургії.
6. Машинобудування США. Галузева й територіальна структура окремих галузей комплексу (авіаційної і ракетокосмічної, судобудування, верстатобудування, приладобудування та ін.).
7. Автомобільна промисловість як провідна галузь транспортного машинобудування США. «Фордовська» система масового виробництва автомобілей. Виробнича система «Тойоти».
8. Хімічна промисловість США. Галузева й територіальна структура галузі. Фармацевтична промисловість як провідна галузь хімічної промисловості США.
9. АПК США. Галузева й територіальна структура окремих галузей комплексу:
 - 9.1. Сільське господарство США: рослинництво, тваринництво. Сільськогосподарські

райони. Американське фермерство. Агropаливна індустрія.

9.2. Легка промисловість.

9.3. Харчова промисловість.

10. Військово-промисловий комплекс США. Економіко-географічна характеристика військових галузей економіки.
11. Транспортна система США. Ключові віхи в історії транспортної інфраструктури Північної Америки: канали, залізні дороги, шосейна мережа. Інтегрування транспорту США і Канади.
12. Освіта в США. Переваги та недоліки американської системи середньої освіти. Вища освіта в США. Провідні ВУЗи країни. «Ліга плюща».
13. Наука і наукомісткі галузі США. Географія науки США.
14. Американська система охорони здоров'я.
15. Туристична галузь США.
16. Зовнішньоекономічні зв'язки. Товарна і географічна структура експорту й імпорту країни.

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Оцініть рівень транснаціоналізації економіки США. Визначте сферу діяльності найбільших 15-ти ТНК США за прикладами (табл. 11). Вкажіть сектор економіки (первинний, вторинний, третинний). Зробіть висновки. Для виконання користуйтеся даними сайту <http://beta.fortune.com/global500/>, де наведений рейтинг найбільших 500 ТНК світу в 2016 році.

Таблиця 11

Найбільші ТНК США, 2016 р.

Ранг у країні	Назва ТНК	Ранг у світі	Доходи в 2016 р., млн. дол.	Розміщення штаб-квартири	Сфера діяльності (галузь економіки)	Сектор економіки
1	Walmart	1	485873	Бентонвілль, штат Арканзас	роздрібна торгівля	третинний
2	Berkshire Hathaway	8	223604	Омаха, штат Небраска	інвестиції, страхування і перестрахування; керування компаніями в різних галузях економіки, таких як кондитерська промисловість, роздрібна торгівля, залізні дороги, виробництво пилососів, предметів інтер'єру,	третинний, вторинний

					видавничий і ювелірний бізнес, ЖКГ	
3	Apple	9	215639	Купертіно, штат Каліфорнія	електронне машинобудування, інформаційні технології (виробництво персональних і планшетних комп'ютерів, аудіоплеєрів, телефонів, програмного забезпечення тощо); продаж своєї продукції через мережу роздрібних магазинів Apple Store; реалізація різних товарів (не тільки свого виробництва) через онлайн-магазини (Apple Store (online), iTunes Store і App Store)	вторинний, третинний

Завдання 2. Користуючись картографічними, літературними й інтернет-джерелами (сайтами міжнародних організацій – перелік див. в списку рекомендованої літератури), а також статистичним збірником «Справочные материалы по географии мирового хозяйства 2016» (выпуск 1) (Режим доступу : <http://www.vlant-consult.ru/projects/materials/>), визначте спеціалізацію США в промисловості світу, визначивши за виробництвом якої промислової продукції країна входить до десятки провідних країн світу (*запаси мінеральної сировини, споживання тієї чи іншої промислової продукції та зовнішню торгівлю нею не враховувати*). Заповніть табл. 12 за прикладами:

Таблиця 12

**Місце США в міжнародному поділі праці
(промисловість світу)**

Економічний показник	Світ в цілому	США	Місце, яке США займає у світі	Питома вага США у світі, %	Рік
видобуток нафти, млн. т	4126	432,9	3	10,5	2014
потужність первинної	4826	886	1	18,4	2014

переробки нафти, млн. т за рік					
виробництво біопалива, млн. тне	70,8	30,06	1	42,5	2014

Завдання 3. Ознайомтеся з галузевою та територіальною структурою електроенергетики США. Користуючись таблицею «Электроэнергетика 50 ведущих стран в 2012 г.» статистичного збірника «Справочные материалы по географии мирового хозяйства 2016» (выпуск 12) (Режим доступа: <http://www.vlant-consult.ru/projects/materials/>), побудуйте колові діаграми структури виробництва електроенергії США і світу в цілому. Виконайте їх письмовий аналіз. Нанесіть на контурну карту найбільші ТЕС, ГЕС, АЕС, альтернативні електростанції країни.

Завдання 4. Ознайомтеся з галузевою та територіальною структурою машинобудування США. Заповніть систематизуючу табл. 13.

Таблиця 13

Машинобудівний комплекс США

Галузь машинобудування	Найбільші центри виробництва (із зазначенням штату)	Найбільші ТНК, що діють в галузі

Завдання 5. Користуючись картографічними, літературними й інтернет-джерелами (сайтами міжнародних організацій – перелік див. в списку рекомендованої літератури), а також статистичним збірником «Справочные материалы по географии мирового хозяйства 2016» (выпуск 1) (Режим доступа: <http://www.vlant-consult.ru/projects/materials/>), визначте спеціалізацію США в сільському господарстві світу, визначивши за виробництвом якої сільськогосподарської продукції країна входить до десятки провідних країн світу (споживання тієї чи іншої сільськогосподарської продукції та зовнішню торгівлю нею не враховувати). Заповніть табл. 14 за прикладами:

Таблиця 14

Місце США в міжнародному поділі праці (сільське господарство світу)

Економічний показник	Світ в цілому	США	Місце, яке США займає у світі	Питома вага США у світі, %	Рік
збір зернових, млн. т	2817,8	442,9	2	15,7	2014
збір пшениці млн. т	729,0	55,4	4	7,6	2014
збір кукурудзи, млн. т	1035,3	361,1	1	34,9	2014

Завдання 6. На території США виділяють кілька районів («поясів») сільськогосподарської спеціалізації: 1) кукурудзяний, 2) пшеничний, 3) бавовняний, 4) молочний. Нанесіть їх на контурну карту. Визначте, через які штати країни вони проходять,

які з них є лідерами даної спеціалізації. Вкажіть переважаючі на їх території типи природних комплексів і приблизний час, коли оформилася спеціалізація кожного з поясів.

Завдання 7. Ознайомтеся з географією транспорту США. Заповніть табл. 15 Визначте основні риси, що характеризують «північноамериканський тип транспортної мережі». Поясніть, чому провідне місце в вантажообігу належить автомобільному транспорту.

Таблиця 15

Транспортний комплекс США

Вид транспорту	Найбільші автомобільні та залізничні вузли, аеропорти, річкові та морські порти (із зазначенням штату)
залізничний	
автомобільний	
авіаційний	
морський	
річковий	

Завдання 8. Користуючись розділом «Економіка США» статистичного збірника «Справочные материалы по географии мирового хозяйства 2016» (выпуск 1) (Режим доступа: <http://www.vlant-consult.ru/projects/materials/>), побудуйте колові діаграми географічної і товарної структури експорту й імпорту США. Виконайте їх письмовий аналіз.

Підготуйте повідомлення (бажано з презентацією):

1. США як суспільство масового споживання.
2. «Золоті лихоманки» в історії господарського освоєння США.
3. Зарубіжні військові бази США.
4. Нові форми організації наукової роботи в галузі промисловості, науково-дослідні парки («силіконові долини») та їх вплив на територіальну структуру господарства.
5. Ферма як основний тип сільськогосподарських підприємств США.
6. «Пояси» в США.
7. Американська, канадська та європейська моделі медичної допомоги.
8. «Ліга плюща».
9. Найбільш відомі та туристично привабливі об'єкти США (природні, антропогенні, природно-антропогенні – на вибір студента).

Географічна номенклатура:

1. Найбільші промислові центри США.

Практично-семінарське заняття № 6

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КАНАДИ

Мета роботи: вивчити особливості історії відкриття, заселення, господарського освоєння та формування адміністративно-територіальної карти країни, природно-ресурсного потенціалу, географії населення й основних галузей господарства; виявити взаємозв'язок природних, соціально-економічних і політичних факторів, що визначають спеціалізацію Канади та їх участь у міжнародному поділі праці; закріпити вміння зі складання комплексної суспільно-географічної характеристики території.

Обладнання: фізична та адміністративно-територіальна карти Північної Америки, атлас «Економічна і соціальна географія світу».

Питання для обговорення в аудиторії:

1. Загальні відомості та особливості економіко-географічного положення Канади. Соціально-економічний портрет країни: місце країни у світі (площа, населення, загальний ВВП і ВВП на душу населення, темпи росту ВВП, ІРЛП). Особливості економіко-географічного положення, його оцінка. Форма державного правління і державного устрою. Адміністративно-територіальний поділ. Державні і народні символи країни. Міжнародні організації, до складу яких входить країна.
2. Природно-ресурсний потенціал Канади та його оцінка. Особливості геологічної будови і рельєфу. Обсяг і структура мінерально-сировинних ресурсів. Клімат, його господарська оцінка. Гідрографічна мережа: енергетична, транспортна, водогосподарська, рекреаційна оцінка. Ґрунтовий покрив, оцінка родючості ґрунтів. Рослинний і тваринний світ, їх господарське значення.
3. Суспільно-географічна характеристика населення і розселення Канади. Чисельність, особливості формування населення. Показники природного і міграційного руху населення, статеві-вікова структура населення. Етнічний та конфесійний склад. Оцінка трудових ресурсів, структура зайнятості. Розміщення населення. Сучасна система розселення, урбанізація, основні міські агломерації. Мегаполіси. Демографічна політика.
4. Особливості економічного розвитку і загальна характеристика господарства Канади. Особливості формування господарського комплексу країни. Структура ВВП. Місце країни в міжнародному поділі праці. Основні риси і тенденції сучасного господарства.
5. Промисловість Канади, її галузева і територіальна структура. Основні тенденції розвитку, структурні та територіальні зрушення. Найбільші ТНК, їх галузева спеціалізація.
 - 5.1. Добувна промисловість, основні види мінеральних ресурсів, ступінь забезпеченості та обсяги видобутку (паливні, рудні і нерудні).
 - 5.2. Паливно-енергетичний комплекс, його структура. Паливні ресурси: нафта, газ, кам'яне вугілля та інші (кількісна та якісна оцінка). Електроенергетика.
 - 5.3. Переробна промисловість: структура, географія розміщення, основні тенденції. Чорна металургія: обсяги виробництва, тенденції розвитку, зміна географії сировинної бази, основні райони і найбільші металургійні комбінати. Кольорова металургія, основні підгалузі і географія розміщення, джерела сировини та енергії, обсяги виробництва, тенденції розвитку.

- 5.4. Машинобудування і металообробка. Основні галузі спеціалізації та центри, найбільші ТНК. Види машинобудування. Важке машинобудування. Транспортне машинобудування: залізничне, автомобілебудування, суднобудування, авіаракетокосміческое. Новітні види машинобудування, структурні та територіальні зрушення.
- 5.5. Хімічна промисловість. Сировинна база. Галузева структура та особливості розміщення. Основна хімія (виробництво мінеральних добрив, сірки, соди та ін.). Органічна хімія (нафтохімія, виробництво синтетичного каучуку, хімічних волокон, пластмас). Тонка хімія (фармацевтика, мікробіологічні виробництва, парфумерія).
- 5.6. Лісопромисловий і будівельно-індустріальний комплекси.
- 5.7. Легка і харчова промисловість, спеціалізація і територіальна організація.
6. Сільське господарство країни. Сільське господарство: значення для економіки країни. Інтенсивність і ефективність виробництва, галузева структура. Рівень самозабезпеченості країни.
 - 6.1. Рослинництво. Зернові, олійні, бульбоплідні, цукроносні та інші культури. Географія галузі, спеціалізація експорту.
 - 6.2. Тваринництво. Провідні галузі, структурні та територіальні зрушення.
7. Транспорт Канади. Основні види та їх роль у внутрішніх і міжнародних перевезеннях. Автомобільний, залізничний, повітряний і трубопровідний транспорт. Обсяги пасажиро- та вантажоперевезень. Динаміка розвитку.
8. Сфера послуг Канади, провідні галузі: освіта і наука, охорона здоров'я, банківська і фінансова сфера, туризм тощо.
9. Зовнішньоекономічні зв'язки Канади. Зовнішньоторговельний баланс. Географічна і товарна структура зовнішньої торгівлі. Інвестиційна діяльність, експорт та імпорт капіталу.
10. Внутрішні відмінності. Економічні райони. Регіональні диспропорції в економічному розвитку і регіональна економічна політика країни. Сучасна мережа економічних районів та їх суспільно-географічна характеристика. Спеціалізація економічних районів та їх частка в структурі промислового і сільськогосподарського виробництв, сфері послуг країни.
11. Проблеми та перспективи розвитку Канади.

Завдання до практично-семінарського заняття:

Завдання 1. Підготувати спільну (на групу) доповідь і презентацію з суспільно-географічної характеристики Канади за планом.

Завдання 2 (додаткове). Підготуйте проект «Найкраща для життя країна Англо-Америки» (доповідь з презентацією). В проекті слід обрати англо-американську країну, в якій, на Ваш погляд, склалися найкращі умови для життя людини. Докажіть свою точку зору, виділивши природні, економічні, соціальні, політичні, екологічні та інші аспекти, які в обраній Вами країні кращі, ніж у інших.

Практичне заняття № 7
ЛАТИНСЬКА АМЕРИКА: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА,
ПОЛІТИЧНА КАРТА, ЕГП, ПРП

Мета роботи: виявити географічні, культурні, соціально-економічні, етнічні та політичні підстави виділення Латиноамериканського регіону;
вивчити особливості історії відкриття, заселення, господарського освоєння та формування політичної карти регіону;
провести аналіз політико- та економіко-географічного положення Латинської Америки;
дати оцінку природно-ресурсного потенціалу регіону.

Обладнання: фізична та політична карти Латинської Америки, атлас «Економічна і соціальна географія світу».

Основні поняття: європейська колонізація, іспанські конкістадори, індіанські цивілізації, державні символи, республіка, королівства у складі Співдружності націй, унітарна держава, федерація, економіко-географічне положення, природно-ресурсний потенціал, сельва, кампос, льянос, каатинга, пампа, Центральна Америка, Вест-Індія, Андські країни, Ла-Платські країни, країни Південного конусу, Середня Америка (Мезоамерика), Ібероамерика, Індоамерика, Латинська Америка, Іспанська Америка.

Питання для обговорення в аудиторії:

1. Південна Америка, Латинська Америка, Ібероамерика, Індоамерика, Іспанська Америка: співвідношення та пояснення назв регіонів. Географічні, культурні, соціально-економічні, етнічні та політичні підстави виділення Латинської Америки.
2. Латинська Америка: загальні відомості (*площа та питома вага в площі суходолу світу, чисельність населення та питома вага в населенні світу, форма державного правління та державного устрою держав, держави з найбільшою та найменшою площею і чисельністю населення*), склад регіону (*незалежні держави та їх столиці; залежні території, їх метрополії та адміністративні центри*).
3. Історія відкриття, заселення й господарського освоєння Латинської Америки. Коротка історія формування політичної карти регіону.
4. Економіко-географічне положення Латинської Америки та його оцінка.
5. Поділ Латинської Америки на субрегіони.
6. Природно-ресурсний потенціал Латинської Америки та його оцінка:
 - мінеральні ресурси. Найбільші басейни та родовища корисних копалин. Країни-лідери за запасами корисних копалин у регіоні;
 - рельєф. Найвища та найнижча точки регіону;
 - кліматичні умови. Кліматичні пояси та типи клімату, в яких розташована Латинська Америка. Місця з найвищою і найнижчою температурою та вологістю в регіоні;
 - водні ресурси. Забезпеченість регіону водними ресурсами. Країни з найвищою та найнижчою забезпеченістю водними ресурсами. Гідроенергоресурси;
 - земельні та ґрунтові ресурси. Сільськогосподарська освоєність регіону. Структура сільськогосподарських угідь;
 - флористичні та фауністичні ресурси. Лісистість Латинської Америки та її територіальні відмінності;

- природно-рекреаційні ресурси.

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Дайте оцінку економіко-географічного положення Латинської Америки за планом (додаток Б). Охарактеризуйте його переваги й недоліки. Відповідь оформіть у вигляді таблиці (табл. 16).

Таблиця 16

Переваги й недоліки економіко-географічного положення Латинської Америки

Переваги ЕГП регіону	Недоліки ЕГП регіону

Завдання 2. Використовуючи літературні джерела, виділіть основні історичні етапи формування політичної карти Латинської Америки (схематично).

Завдання 3. Ознайомтеся з сучасною політичною картою регіону та історією її формування. Заповніть табл. 17. Статистичні дані про чисельність населення держав регіону слід брати на сайті Відділу статистики ООН в розділі «Databases – Population and Vital Statistics Report – Table 2: Population, latest available census and estimates, latest available data» (Режим доступу : <http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/vitstats/serATab2.pdf>); статистичні дані про площу держав – за даними ЦРУ (Режим доступу : <http://nonews.co/directory/lists/countries/area>).

Таблиця 17

Держави Латинської Америки

Назва держави	Площа держави, тис. км ²	Чисельність населення держави на 2015-2016 р., тис. осіб	Форма державного правління та державного устрою	Колонією якої держави була в минулому, рік проголошення незалежності	Столиця
РАЗОМ					

Завдання 4. Які території в Латинській Америці є на сьогоднішній день залежними? Яким країнам вони належать? Який юридичний статус мають? Яка питома вага цих країн у площі та населенні Латинської Америки? Заповніть табл. 18.

Таблиця 18

Залежні території Латинської Америки

Назва залежної території	Площа країни, тис. км ²	Чисельність населення країни на 2015-2016 р., тис. осіб	Юридичний статус	Країна-метрополія	Адміністративний центр

РАЗОМ					

Завдання 5. Оцініть загальну забезпеченість Латинської Америки мінеральними ресурсами. Використовуючи карти атласу «Економічна та соціальна географія світу», літературні й інтернет-джерела, заповніть табл. 19. Виявіть взаємозв'язок між забезпеченістю регіону мінеральними ресурсами та особливостями розвитку промисловості.

Таблиця 19

Мінеральні ресурси Латинської Америки

Види палива і сировини	Країни, основні родовища та басейни, їх місцезнаходження

Підготуйте повідомлення:

1. Освоєння Амазонії.
2. Походження географічних назв Латинської Америки.
3. Давні цивілізації Латинської Америки (маїя, інки, ацтеки).
4. Об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Латинській Америці.
5. Проблеми природокористування в Латинській Америці.
6. Державні і народні символи латиноамериканських країн, їх інтерпретація.

Географічна номенклатура:

1. Незалежні держави Латинської Америки та їх столиці.
2. Залежні території Латинської Америки, їх країни-метрополії.

Практичне заняття № 8-9

НАСЕЛЕННЯ та ГОСПОДАРСТВО ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

Мета роботи: дати оцінку соціально-економічного потенціалу Латинської Америки;
виконати аналіз демографічної ситуації регіону;
розкрити особливості сучасної структури економіки регіону.

Обладнання: політична та економічна карти Латинської Америки, атлас «Економічна та соціальна географія світу».

Основні поняття: латиноамериканський регіон, латиноамериканський культурний світ, сучасні латиноамериканські нації, багатоукладність економіки, вузька спеціалізація країн регіону.

Питання для обговорення в аудиторії:

1. Чисельність населення Латинської Америки та її динаміка. Держави з найбільшою і найменшою чисельністю населення.
2. Демографічна ситуація в Латинській Америці. Тип і режим відтворення населення. Загальні коефіцієнти народжуваності, смертності та природного приросту, їх територіальні відмінності.
3. Статеві-вікова структура населення Латинської Америки. Середній вік населення. Очікувана тривалість життя.
4. Формування етнічної карти Латинської Америки. Поширення основних мов.
5. Релігійний склад населення Латинської Америки. Поширення основних релігій.
6. Расовий склад населення Латинської Америки.
7. Щільність населення та його територіальні відмінності.
8. Латиноамериканський малюнок розселення населення. Внутрішній та приокеанічний типи розселення населення. Урбанізаційні процеси. Найбільші міські агломерації Латинської Америки.
9. Міграції населення.
10. Місце Латинської Америки в міжнародному поділі праці. Сучасна структура економіки регіону, її багатоукладність, вузька спеціалізація більшості країн регіону.
11. Промисловість Латинської Америки:
 - 11.1. Паливно-енергетичний комплекс.
 - 11.2. Металургійний комплекс.
 - 11.3. Машинобудування.
 - 11.4. Хімічна промисловість.
 - 11.5. Лісопромисловий комплекс.
 - 11.6. Головні промислові райони.
12. Сільське господарство Латинської Америки:
 - 12.1. Рослинництво.
 - 12.2. Тваринництво.
 - 12.3. Головні сільськогосподарські райони.
13. Транспорт регіону.
14. Сфера послуг Латинської Америки.
15. Зовнішньоекономічні зв'язки.

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Розподіліть країни (держави і залежні території) Латинської Америки за офіційними мовами. Поясніть лінгвістичний склад населення, що склався в Латинській Америці.

Офіційні мови:

1. Англійська
2. Іспанська
3. Португальська
4. Французька
5. Нідерландська

Завдання 2. Користуючись даними табл. 17-18 (завдання 3-4 з попереднього практичного заняття № 8-9), розрахуйте щільність населення країн Латинської Америки. Заповніть табл. 20. Проаналізуйте отримані дані. Зробіть письмовий висновок, відзначивши:

а) яка середня щільність населення Латинської Америки? Як вона співвідноситься з середньою по світу (щільність населення світу в 2015 р. – суходолу, без Антарктики – 54 осіб / км²)?

б) який субрегіон Латинської Америки має найвищу щільність населення – Центральна Америка, Вест-Індія, Андські країни, Ла-Платські країни, Північний Схід, Мексика, Бразилія? Зробіть відповідні підрахунки і наведіть їх

г) для яких країн Латинської Америки характерні найвища і найнижча щільність населення. З чим це пов'язано?

Таблиця 20

**Соціально-економічні характеристики країн
Латинської Америки**

Назва країни	Щільність населення на 2015-2016 р., осіб / км ²	Рівень урбанізації в 2015 р., %	Індекс розвитку людського потенціалу в 2016 р.	
			бали	рівень (дуже високий, високий, середній, низький)

Завдання 3. Проаналізуйте карту щільності населення Латинської Америки (рис. 1). Письмово дайте відповідь на питання: В чому полягає різниця між внутрішнім та приокеанічним типами розселення? Для яких держав і залежних територій вони характерні? Які причини виникнення даних типів розселення?

Рис. 1. Щільність населення Латинської Америки, 2010 рік

Завдання 4. Користуючись сайтом «Рейтинг урбанізації стран мира» (режим доступу : <http://gtmarket.ru/ratings/urbanization-index/info>), визначте рівень урбанізації країн Латинської Америки. Заповніть табл. 20. Проаналізуйте отримані дані, а також карту урбанізованих ареалів Латинської Америки (рис. 2). Зробіть письмовий висновок, зазначивши:

а) для яких країн Латинської Америки характерний найбільш високий і найбільш низький рівень урбанізації. З чим це пов'язано?

б) найбільші агломерації і мегалополіси Латинської Америки.

Urban Extent, South America

National Aggregates of Geospatial Data Collection

PLACE III
Population, Landscape, and Climate Estimates

Urban extents illustrate the shape and area of urbanized places. Urbanized localities are defined as places with 5,000 or more inhabitants that are delineated by stable night-time lights. For poorly lit areas, alternate sources are used to estimate the extent of cities.

Rural
Urban

Center for International Earth
Science Information Network
EARTH INSTITUTE | COLUMBIA UNIVERSITY

© 2012, The Trustees of Columbia University in the City of New York. Center for International Earth Science Information Network (CIESIN)/Columbia University. 2012. National Aggregates of Geospatial Data Collection: Population, Landscape, And Climate Estimates, Version 3 (PLACE III). Palisades, NY: NASA Socioeconomic Data and Applications Center (SEDAC). <http://sedac.ciesin.columbia.edu/data/set/naagdc-population-landscape-climate-estimates-v3>.

Publication Date:
March 2012

This document is licensed under a
Creative Commons 3.0 Attribution License
<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/>

Рис. 2. Урбанізовані ареали Латинської Америки, 2012 рік

Завдання (додаткове, за бажанням студента). Користуючись даними табл. 17 (завдання 3 з попереднього практичного заняття № 8-9), оцініть розміщення населення країн Латинської Америки за допомогою кривої Лоренца (додаток Д).

Завдання 5. Однією з головних сучасних урбаністичних тенденцій світу є зростання кількості міст, чисельності міського населення, його питомої ваги в населенні країн і регіонів. При цьому найвиразніше ці тенденції відбуваються у найбільших містах світу. За даними ООН, станом на 2016 р. в світі нараховувалося 512 міст з населенням понад 1 млн. осіб, у т.ч. 31 мегамісто (з населенням понад 10 млн. осіб) та 45 міст з населенням від 5 млн. осіб до 10 млн. осіб. В Латинській Америці в 2016 р. нараховувалося 5 мегаміст та 3 міста з населенням від 5 до 10 млн. осіб, а до 2030 р. таких міст стане 6 і 4 відповідно (рис. 3). Користуючись даними ООН (Джерело: The World's Cities in 2016. – Режим доступу: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/urbanization/the_worlds_cities_in_2016_data_booklet.pdf), заповніть табл. 21. Зробіть письмовий аналіз отриманих даних.

Таблиця 21

Найбільші міста Латинської Америки в 2016 р. і 2030 р. (прогноз)

№ з/п	2016 р.			2030 р.		
	Назва міста	Назва країни	Чисельність населення, тис. осіб	Назва міста	Назва країни	Чисельність населення, тис. осіб

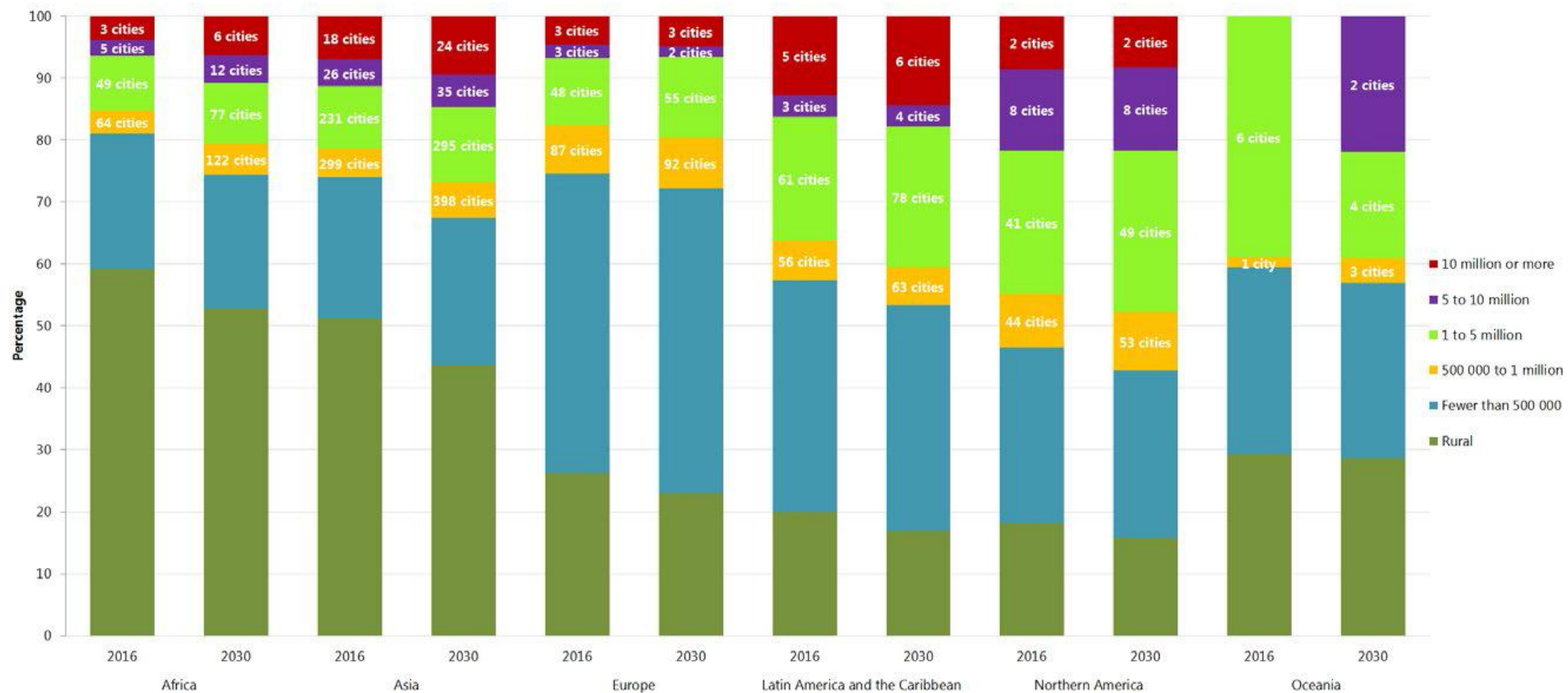

Рис. 3. Розподіл найбільших міст за регіонами світу в 2016 і 2030 рр. (прогноз)

Завдання 6. Одним з найважливіших показників, що свідчить про рівень соціально-економічного розвитку країн світу, є індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП). Як він розраховується? Ознайомтеся з даними про ІРЛП латиноамериканських країн у 2016 р. (Індекс развития человеческого потенциала. – Режим доступу : <http://gtmarket.ru/ratings/human-development-index/human-development-index-info>). Заповніть табл. 20. Зробіть письмовий висновок, зазначивши, для яких країн Латинської Америки характерний найбільш високий і найбільш низький ІРЛП. З чим це пов'язано?

Завдання 7. Дайте письмову відповідь на питання: Що таке нові індустріальні країни? Якими рисами вони характеризуються? Які країни Латинської Америки відносяться до т.зв. нових та новітніх індустріальних країн 1-ї, 2-ї, 3-ї, 4-ї хвиль? В чому особливості латиноамериканської моделі нових індустріальних країн?

Завдання 8. Використовуючи відповідні карти, літературні та інтернет-джерела, складіть характеристику промислових районів Латинської Америки (табл. 22).

Таблиця 22

Промислові райони Латинської Америки

Промисловий район	Географічне положення, на території яких країн	Характеристика
Райони переробної промисловості		
Райони, що виникли на базі паливної або рудної сировини		
Райони нового промислового освоєння		
Промисловий район особливого типу		

Завдання 8. Використовуючи відповідні, літературні та інтернет-джерела, складіть характеристику сільськогосподарських районів Латинської Америки (табл. 23).

Таблиця 23

Сільськогосподарські райони Латинської Америки

Сільськогосподарський район	Географічне положення, на території яких країн	Характеристика
Райони традиційного споживчого або малотоварного землеробства		
Райони товарного зернового господарства		
Райони екстенсивного району скотарства		
Райони плантацій тропічних культур		
Район найбільшого		

агропромислового комплексу в країнах, що розвиваються		
--	--	--

Завдання 9. Визначте країни регіону за переліком основних продуктів їх експорту. Усно вкажіть, які родовища, промислові центри і райони цих країн відіграють провідну роль в поставках кожного з названих видів експортної продукції.

1. Боксити, глинозем, цукор, ром, банани, цитрусові.
2. Залізні руди, кава, соя, руди кольорових металів, какао-боби, автомобілі, судна, авіаційна техніка.
3. Нафта і нафтопродукти, алюміній, залізні руди, сталь, прокат.
4. Рафінована мідь і мідний концентрат, селітра, залізні руди, йод, срібло, виноград і виноградної вина, целюлоза, папір.
5. Нафта, природний газ, олово, срібло, руди кольорових металів, кава, какао-боби.
6. М'ясо, шерсть, шкіряна сировина, зерно, машини, обладнання, хімікати.

Країни: Аргентина, Болівія, Бразилія, Венесуела, Чилі, Ямайка.

Підготуйте повідомлення:

1. Освоєння Амазонії.
2. Нові індустріальні країни в Латинській Америці.
3. Об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Латинській Америці.
4. Латиноамериканський культурний світ.

Практичне заняття № 10

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА БРАЗИЛІЇ

Мета роботи: вивчити особливості заселення, господарського освоєння та формування адміністративно-територіальної карти Бразилії, природно-ресурсного потенціалу, географії населення й основних галузей господарства; виявити взаємозв'язок природних, соціально-економічних і політичних факторів, що визначають спеціалізацію Бразилії та її участь у міжнародному поділі праці; закріпити вміння зі складання комплексної суспільно-географічної характеристики країни.

Обладнання: фізична, політична та економічна карти Латинської або Південної Америки, атлас «Економічна і соціальна географія світу».

Питання для обговорення в аудиторії:

1. Історія заселення, господарського освоєння та формування адміністративно-територіальної карти Бразилії. Сучасний адміністративно-територіальний устрій країни.
2. Загальні відомості про країну (*площа та місце в світі за площею, чисельність населення та місце в світі за чисельністю населення, місце в світі за ВВП та індексу людського розвитку*). Місце Бразилії серед інших країн Латинської Америки. Форма державного правління й державного устрою країни.
3. Економіко-географічне положення Бразилії, його оцінка.
4. Природно-ресурсний потенціал Бразилії та його оцінка, найбільші родовища корисних копалин.
5. Населення Бразилії:
 - 5.1. Чисельність населення та його динаміка, щільність населення, демографічна ситуація, статеві-вікова структура населення.
 - 5.2. Расовий, етнічний та релігійний склад населення, міграційні процеси, трудові ресурси та зайнятість населення.
 - 5.3. Характер розселення населення та рівень урбанізації. Найбільші міста країни.
6. Особливості економічного розвитку й загальна характеристика господарства Бразилії.
7. Галузева й територіальна структура промисловості Бразилії:
 - 7.1. Паливно-енергетичний комплекс.
 - 7.2. Металургійний комплекс.
 - 7.3. Машинобудування.
 - 7.4. Інші галузі промисловості.
8. Загальна характеристика сільського господарства Бразилії:
 - 8.1. Рослинництво.
 - 8.2. Тваринництво.
9. Транспорт Бразилії.
10. Сфера послуг країни.
11. Зовнішньоекономічні зв'язки Бразилії. Товарна і географічна структура експорту й імпорту.
12. Проблеми і перспективи розвитку Бразилії.

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Нанесіть на контурну карту Бразилію, її найбільші міста (табл. Е.1, додаток Е), адміністративно-територіальний устрій, економічні райони (табл. Е.2, додаток Е), родовища корисних копалин.

Завдання (за бажанням студента). В сотню найбільших ТНК світу за рейтингом Forbes в 2016 р. вийшла всього одна бразильська компанія. Що це за компанія? До якої галузі та сектору економіки вона відноситься? Назвіть ще 4 найбільші ТНК Бразилії. Заповніть таблицю (табл. 24). Для виконання користуйтеся даними сайту <http://beta.fortune.com/global500/>, де наведений рейтинг найбільших 500 ТНК світу в 2016 році.

Таблиця 24

Найбільші ТНК Бразилії, 2016 р.

Ранг у країні	Назва ТНК	Ранг у світі	Доходи в 2016 р., млн. дол.	Розміщення штаб-квартири	Сфера діяльності (галузь економіки)	Сектор економіки
1						
2						
3						
4						
5						

Завдання 2. Користуючись картографічними, літературними й інтернет-джерелами (сайтами міжнародних організацій – перелік див. в списку рекомендованої літератури), а також статистичним збірником «Справочные материалы по географии мирового хозяйства 2016» (выпуск 1) (Режим доступу: <http://www.vlant-consult.ru/projects/materials/>), визначте спеціалізацію Бразилії в промисловості світу, визначивши за виробництвом якої промислової продукції країна входить до десятки провідних країн світу (*запаси мінеральної сировини, споживання тієї чи іншої промислової продукції та зовнішню торгівлю нею не враховувати*). Заповніть табл. 25 за прикладами:

Таблиця 25

Місце Бразилії в міжнародному поділі праці (промисловість світу)

Економічний показник	Світ в цілому	Бразилія	Місце, яке Бразилія займає у світі	Питома вага Бразилії у світі, %	Рік
потужність первинної переробки нафти, млн. т за рік	4826	111	8	2,3	2014
виробництво біопалива, млн. тне	70,8	16,66	2	23,5	2014
валова виробка електроенергії, млрд. кВт*год	23537	583	8	2,5	2014

--	--	--	--	--	--

Завдання 3. Користуючись таблицею «Электроэнергетика 50 ведущих стран в 2012 г.» статистичного збірника «Справочные материалы по географии мирового хозяйства 2016» (выпуск 1) (Режим доступу: <http://www.vlant-consult.ru/projects/materials/>), побудуйте колові діаграми структури виробництва електроенергії Бразилії і світу в цілому. Виконайте їх письмовий аналіз.

Завдання 4. Користуючись картографічними, літературними й інтернет-джерелами (сайтами міжнародних організацій – перелік див. в списку рекомендованої літератури), а також статистичним збірником «Справочные материалы по географии мирового хозяйства 2015» (выпуск 2) (Режим доступу: <http://www.vlant-consult.ru/projects/materials/>), визначте спеціалізацію Бразилії в сільському господарстві світу, визначивши за виробництвом якої сільськогосподарської продукції країна входить до десятки провідних країн світу (*споживання тієї чи іншої сільськогосподарської продукції та зовнішню торгівлю нею не враховувати*). Заповніть табл. 26 за прикладами:

Таблиця 26

**Місце Бразилії в міжнародному поділі праці
(сільське господарство світу)**

Економічний показник	Світ в цілому	Бразилія	Місце, яке Бразилії займає у світі	Питома вага Бразилії у світі, %	Рік
збір зернових, млн. т	2783	100,9	4	3,6	2013
збір рису, млн. т	743,9	11,8	9	1,6	2013
збір кукурудзи, млн. т	1018,1	80,3	3	7,9	2013

Практичне заняття № 11

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕКСИКИ

Мета роботи: вивчити особливості заселення, господарського освоєння та формування адміністративно-територіальної карти Мексики, природно-ресурсного потенціалу, географії населення й основних галузей господарства; виявити взаємозв'язок природних, соціально-економічних і політичних факторів, що визначають спеціалізацію Мексики та її участь у міжнародному поділі праці; закріпити вміння зі складання комплексної суспільно-географічної характеристики країни.

Обладнання: фізична, політична та економічна карти Латинської або Північної Америки, атлас «Економічна і соціальна географія світу».

Питання для обговорення в аудиторії:

1. Історія заселення, господарського освоєння та формування адміністративно-територіальної карти Мексики. Сучасний адміністративно-територіальний устрій країни.
2. Загальні відомості про країну (*площа та місце в світі за площею, чисельність населення та місце в світі за чисельністю населення, місце в світі за ВВП та індексу людського розвитку*). Місце Мексики серед інших країн Латинської Америки. Форма державного правління й державного устрою країни.
3. Економіко-географічне положення Мексики, його оцінка.
4. Природно-ресурсний потенціал Мексики та його оцінка, найбільші родовища корисних копалин.
5. Населення Мексики:
 - 5.1. Чисельність населення та його динаміка, щільність населення, демографічна ситуація, статеві-вікова структура населення.
 - 5.2. Расовий, етнічний та релігійний склад населення, міграційні процеси, трудові ресурси та зайнятість населення.
 - 5.3. Характер розселення населення та рівень урбанізації. Найбільші міста країни.
6. Особливості економічного розвитку й загальна характеристика господарства Мексики.
7. Галузева й територіальна структура промисловості Мексики:
 - 7.1. Паливно-енергетичний комплекс.
 - 7.2. Металургійний комплекс.
 - 7.3. Машинобудування.
 - 7.4. Інші галузі промисловості.
8. Загальна характеристика сільського господарства Мексики:
 - 8.1. Рослинництво.
 - 8.2. Тваринництво.
9. Транспорт Мексики.
10. Сфера послуг країни.
11. Зовнішньоекономічні зв'язки Мексики. Товарна і географічна структура експорту й імпорту.
12. Проблеми і перспективи розвитку Мексики.

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Підготувати спільну (на групу) доповідь і презентацію з суспільно-географічної характеристики Мексики за планом (див. питання для обговорення в аудиторії, додаток А).

Практичне заняття № 12
СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА
ЛА-ПЛАТСЬКИХ КРАЇН

Мета роботи: вивчити особливості заселення, господарського освоєння та формування політичної карти регіону, природно-ресурсного потенціалу, географії населення й основних галузей господарства; виявити взаємозв'язок природних, соціально-економічних і політичних факторів, що визначають спеціалізацію Ла-Платських країн та їх участь у міжнародному поділі праці; закріпити вміння зі складання комплексної суспільно-географічної характеристики території.

Обладнання: фізична, політична та економічна карти Латинської або Південної Америки, атлас «Економічна і соціальна географія світу».

Питання для обговорення в аудиторії:

1. Ла-Платські країни: географічні, культурні, соціально-економічні, етнічні та політичні підстави виділення.
2. Історія заселення, господарського освоєння та формування політичної карти Ла-Платських країн.
3. Загальні відомості про регіон. Склад регіону. Місце Ла-Платських країн серед інших регіонів Латинської Америки. Форма державного правління й державного устрою країн регіону.
4. Економіко-географічне положення Ла-Платських країн, його оцінка.
5. Природно-ресурсний потенціал регіону та його оцінка, найбільші родовища корисних копалин.
6. Населення Ла-Платських країн: чисельність населення та його динаміка, щільність населення, демографічна ситуація, статеві-вікова структура населення, расовий, етнічний та релігійний склад населення, міграційні процеси, трудові ресурси та зайнятість населення, характер розселення населення та рівень урбанізації, Найбільші міста регіону.
7. Особливості економічного розвитку й загальна характеристика господарства Ла-Платських країн.
8. Галузева й територіальна структура промисловості Ла-Платських країн.
9. Загальна характеристика сільського господарства Ла-Платських країн.
10. Транспорт і сфера послуг регіону. Зовнішньоекономічні зв'язки. Товарна і географічна структура експорту й імпорту.
11. Внутрішні відмінності Ла-Платських країн. Порівняльна суспільно-географічна характеристика окремих країн регіону.
12. Проблеми і перспективи розвитку Ла-Платських країн.

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Нанесіть на контурну карту субрегіон Ла-Платських країн, найбільші міста, родовища корисних копалин регіону.

Завдання 2. Складіть тестові завдання до теми «Суспільно-географічна характеристика Ла-Платських країн» (не менше 20-ти тестів).

або

Завдання 2. Складіть список туристично привабливих об'єктів будь-якої Ла-Платської країни (на вибір студента), обов'язково зазначивши серед них ті, що занесені до всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Які види туризму розвиває або може розвивати ця країна, маючи такі туристсько-рекреаційні ресурси?

Завдання 3. Користуючись книгою фактів ЦРУ, літературними й інтернет-джерелами, складіть суспільно-географічну характеристику однієї Ла-Платської країни (на вибір студента з табл. 27). План характеристики представлений у табл. 27.

Таблиця 27

**Найважливіші соціально-економічні показники розвитку
Ла-Платських країн Латинської Америки**

№ п/п	Соціально-економічні показники	Країни регіону		
		Арген- тина	Уруг- вай	Параг- вай
1	Площа території (тис. км ²), місце країни за площею в Латинській Америці та світі, питома вага країни в загальній площі Латинської Америки*			
2	Форма державного правління			
3	Форма державного устрою			
4	Рік отримання незалежності, країна-метрополія, офіційна мова			
5	Столиця			
6	Чисельність населення (млн. осіб), місце країни за чисельністю населення в Латинській Америці та світі, питома вага країни в загальному населенні Латинської Америки*			
7	Вихід до моря, океану (є чи ні, до яких?)			
8	Країни-сусіди (перерахувати)			
9	Головні корисні копалини, якими багата країна			
10	Тип і режим відтворення населення			
11	Коефіцієнт народжуваності*			
12	Коефіцієнт смертності*			
13	Коефіцієнт природного приросту*			
14	Очікувана тривалість життя при народженні*			
15	Вікова структура (питома вага дітей, основної вікової групи, осіб похилого віку)*			
16	Середній вік населення*			
17	Статева структура (хто переважає – жінки чи чоловіки?)*			
18	Етнічна структура (найбільші народи, народності)			
19	Релігійна структура (найбільш поширені релігії)			
20	Расовий склад населення			
21	Міграційна привабливість (позитивне чи негативне сальдо міграції)*			
22	Середня щільність населення (осіб на км ²)*			

23	Рівень урбанізації*			
24	Найбільші міста, міські агломерації, мегалополіси			
25	Структура зайнятості населення*			
26	Рівень безробіття*			
27	ВВП на душу населення, місце країни за ВВП на душу населення в світі*			
28	Індекс розвитку людського потенціалу, місце країни за ІРЛП в світі*			
29	Галузі міжнародної спеціалізації			
30	Провідні галузі видобувної промисловості			
31	Провідні галузі обробної промисловості			
32	Провідні галузі рослинництва			
33	Провідні галузі тваринництва			
34	Основні експортні товари			
35	Основні імпорتنі товари			
36	Головні види транспорту, найбільші порти, транспортні шляхи			
37	Основні туристичні об'єкти і центри			

* слід зазначати рік, на який характеризується показник

Рекомендована література

Основна:

1. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : Навчальний посібник / В. В. Безуглий. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 704 с.
2. Безуглий В. В. Регіональна економічна і соціальна географія світу : Навчальний посібник / В. В. Безуглий, С. В. Козинець. – 2-ге вид., доп., перероб. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 688 с.
3. Воронин В. П. Мировое хозяйство и экономика стран мира: Учебное пособие для вузов / Воронин В. П., Кондакова Г. В., Подмолодина И. Н. – М.: Финансы и статистика, 2008. – 240 с.
4. Економіка зарубіжних країн : Навчальний посібник для вузів / А. П. Голіков, О. Г. Дейнека, Л. О. Позднякова, П. О. Черномаз. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 463 с.
5. Економіка зарубіжних країн : Навчальний посібник для вузів / В. В. Ковалевський, Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, А. А. Наумчик; за ред. В. М. Осипова. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 543 с.
6. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн / Під ред. проф. Є. П. Качана. – Тернопіль, 1997. – 200 с.
7. Економічна і соціальна географія світу : Навчальний посібник / За ред. С. П. Кузика. – Львів : Світ, 2002. – 672 с.
8. Мировая экономика. Экономика зарубежных стран / Под ред. В. П. Колесова. – М. : Флинта, 2000. – 480 с.
9. Социально-экономическая география зарубежного мира / Под ред. В. В. Вольского. – 2-е изд., испр. – М. : Дрофа, 2003. – 560 с.
10. Страноведение : Учебное пособие / П. И. Рогач, Н. Е. Косяков, В. Г. Гаркавая, С. В. Лукьянчик. – Минск : Издательство Белорусского экономического университета, 2003. – 284 с.
11. Страны мира. 2006: Справочник / В. В. Агрономов, С. В. Андреев, А. С. Андрианов, И. А. Анипченко; под общ. ред. С. Б. Лаврова. – М. : Республика, 2006. – 590 с.
12. Тарасенко Н. Г. Экономическая и социальная география мира : Конспекты тем по программам Министерства образования и науки Украины / Н. Г. Тарасенко. – Донецк : Центр подготовки абитуриентов, 1999. – 247 с.
13. Хохлов А. В. Справочные материалы по географии мирового хозяйства 2014. Выпуск 2 : Статистичний збірник / А. В. Хохлов. – Консалтинговая компания «Влант», 2015. – 126 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.vlant-consult.ru/projects/materials/>
14. Экономическая и социальная география стран ближнего зарубежья : Пособие для вузов / Под ред. М. П. Ратановой. - М. : Дрофа, 2004. – 576 с.
15. Экономическая, социальная и политическая география мира. Регионы и страны / Под ред. С. Б. Лаврова, Н. В. Каледина. – М. : Гардарики, 2002. – 928 с.
16. Юрківський В. М. Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни : Підручник / В. М. Юрківський. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 2001. – 416 с.

Додаткова:

1. Голиков А. П. Экономика зарубежных стран : Учебное пособие для вузов. – Х. : Издательство ХНУ им. В.Н. Каразина, 2000. – 68 с.
2. Желтиков В. П. Экономическая география / В. П. Желтиков, Н. Г. Кузнецов, С. Г. Тяглов. – Серия «Учебники и учебные пособия». – Ростов н/Д : Феникс, 2001. – 384 с.
3. Косолапов А. Б. Туристское страноведение: Европа и Азия : Учебно-практическое пособие для вузов. – М. : КНОРУС, 2006. – 395 с.
4. Ломакин В. К. Мировая экономика : Учебник / В. К. Ломакин. – М. : Финансы, 1998. – 719 с.
5. Максаковский В. П. Географическая картина мира. Кн. I: Общая характеристика мира / В. П. Максаковский. – М. : Дрофа, 2008. – 495 с.
6. Максаковский В. П. Географическая картина мира. Кн. II: Региональная характеристика мира / В. П. Максаковский. – М. : Дрофа, 2009. – 480 с.
7. Масляк П. О. Словник-довідник учня з економічної і соціальної географії світу / П. О. Масляк, Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. – К. : Лібра, 1996. – 145 с.
8. Олейник А. П. Страны мира в цифрах / 2011 / А. П. Олейник. – Электронное издание, 2011., 2-е изд. – 62 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.alleng.ru/d/geog/geo030.htm>
9. Погорлецкий А. И. Экономика зарубежных стран : Учебник. – СПб. : Издательство Михайлова В. А., 2000. – 491 с.
10. Родионова И. А. Экономическая география : Учебно-справочное пособие / И. А. Родионова. – М. : Московский лицей, 2001. – 239 с.
11. Социально-экономические концепции стран мира на рубеже тысячелетий (власть, экономика, социальная сфера): Международная энциклопедия. – М. : Издательство Международного университета «Содружество», 2000. – 191 с.
12. Ушаков Д. С. Страноведение : Учебное пособие для вузов. – М. – Ростов-н/Д : МарТ, 2007. – 253 с.
13. Юрківський В. М. Країни світу : Довідник / В. М. Юрківський. – К. : Лібра, 2001. – 332 с.

Основні сайти міжнародних організацій

1. www.worldbank.org – офіційний сайт Світового банку
2. www.wto.org – офіційний сайт Світової Торгівельної Організації
3. www.unido.org – офіційний сайт Комісії ООН з промислового розвитку ЮНІДО
4. www.bp.com – сайт корпорації British Petroleum (статистика з енергетики – Statistical Review of World Energy)
5. www.oica.net – сайт OICA (International Organization of Motor Vehicle Manufacturers) – статистика з машинобудування
6. www.worldsteel.org – сайт Всесвітньої організації World Steel Association (статистика з чорної металургії)
7. www.fao.org – сайт FAO (статистика з сільського господарства – Food and Agricultural Organization of the United Nations)
8. www.money.cnn.com – сайт компанії CNN
9. www.world-gazetteer.com – сайт регіональної статистики
10. www.cia.gov – сайт ЦРУ США (статистика за країнами World Factbook)

11. www.oecd.org – сайт Організації економічного співробітництва і розвитку (Organisation for Economic Cooperation and Development)
12. <http://www.vlant-consult.ru/projects/materials/> – консалтингова компанія «Влант» (статистика по мировому хозяйству)
13. www.world-countries.org.ua – країни світу
14. www.allcountries.org.ua – країни світу
15. www.strani.ru – країни світу
16. www.geo-tur.narod.ru – географія світу

ДОДАТОК А
План суспільно-географічної характеристики
країни (регіону):

1. Загальні відомості та особливості економіко- й політико-географічного положення країни. Соціально-економічний портрет країни: місце країни у світі (площа, населення, загальний ВВП і ВВП на душу населення, темпи росту ВВП, ІРЛП). Особливості політико- й економіко-географічного положення. Форма державного правління і державного устрою. Адміністративно-територіальний поділ. Державні символи країни. Міжнародні організації, до складу яких входить країна.
2. Природно-ресурсний потенціал країни та його оцінка. Особливості геологічної будови і рельєфу. Обсяг і структура мінерально-сировинних ресурсів. Клімат, його господарська оцінка. Гідрографічна мережа: енергетична, транспортна, водогосподарська, рекреаційна оцінка. Ґрунтовий покрив, оцінка родючості ґрунтів. Рослинний і тваринний світ, їх господарське значення.
3. Суспільно-географічна характеристика населення і розселення країни. Чисельність, особливості формування населення. Показники природного і міграційного руху населення, структура населення. Етнічний та конфесійний склад. Оцінка трудових ресурсів, структура зайнятості. Розміщення населення. Сучасна система розселення, урбанізація, основні міські агломерації. Мегаполіси. Демографічна політика.
4. Особливості економічного розвитку і загальна характеристика господарства країни. Особливості формування господарського комплексу країни. Структура ВВП. Місце країни в міжнародному поділі праці. Основні риси і тенденції сучасного господарства.
5. Промисловість країни, її галузева і територіальна структура. Основні тенденції розвитку, структурні та територіальні зрушення. Найбільші ТНК, їх галузева спеціалізація. Добувна промисловість, основні види мінеральних ресурсів, ступінь забезпеченості та обсяги видобутку (паливні, рудні і нерудні).
Паливно-енергетичний комплекс, його структура. Паливні ресурси: нафта, газ, кам'яне вугілля та інші (кількісна та якісна оцінка). Електроенергетика.
Переробна промисловість: структура, географія розміщення, основні тенденції. Чорна металургія: обсяги виробництва, тенденції розвитку, зміна географії сировинної бази, основні райони і найбільші металургійні комбінати. Кольорова металургія, основні підгалузі і географія розміщення, джерела сировини та енергії, обсяги виробництва, тенденції розвитку. Машинобудування і металообробка. Основні галузі спеціалізації та центри, найбільші ТНК. Види машинобудування. Важке машинобудування. Транспортне машинобудування: залізничне, автомобілебудування, суднобудування, авіаракетокосмічне. Новітні види машинобудування, структурні та територіальні зрушення. Хімічна промисловість. Сировинна база. Галузева структура та особливості розміщення. Основна хімія (виробництво мінеральних добрив, сірки, соди та ін.). Органічна хімія (нафтохімія, виробництво синтетичного каучуку, хімічних волокон, пластмас). Тонка хімія (фармацевтика, мікробіологічні виробництва, парфумерія). Лісопромисловий і будівельно-індустріальний комплекси. Легка і харчова промисловість, спеціалізація і територіальна організація.
6. Сільське господарство країни. Сільське господарство: значення для економіки країни. Інтенсивність і ефективність виробництва, галузева структура. Рівень самозабезпеченості країни. Рослинництво. Зернові, олійні, бульбоплідні, цукроносні та

- інші культури. Географія галузі, спеціалізація експорту. Тваринництво. Провідні галузі, структурні та територіальні зрушення.
7. Транспорт країни. Основні види та їх роль у внутрішніх і міжнародних перевезеннях. Автомобільний, залізничний, повітряний і трубопровідний транспорт. Обсяги пасажиро- та вантажоперевезень. Динаміка розвитку.
 8. Сфера послуг країни, провідні галузі. Банківська і фінансова сфера, НДДКР, туризм, система телекомунікацій (телефонний і супутниковий зв'язок, електронна пошта, інтернет). Найбільші компанії.
 9. Зовнішньоекономічні зв'язки країни. Структура зовнішньоторговельного балансу. Географія і структура зовнішньої торгівлі. Інвестиційна діяльність, експорт та імпорт капіталу.
 10. Внутрішні відмінності. Економічні райони. Регіональні диспропорції в економічному розвитку і регіональна економічна політика країни. Сучасна мережа економічних районів та їх суспільно-географічна характеристика. Спеціалізація економічних районів та їх частка в структурі промислового і сільськогосподарського виробництв, сфері послуг країни.
 11. Проблеми та перспективи розвитку країни.

ДОДАТОК Б

План характеристики економіко-географічного положення об'єкта (підприємства, закладу, країни, регіону):

1. Положення на карті світу.
2. Положення відносно сусідів.
3. Положення відносно морів і океанів та їх частин.
4. Положення відносно транспортних і комунікаційних шляхів – автомобільних, залізничних, морських і річкових шляхів, авіатрас, нафто- і газопроводів, оптико-волоконних ліній зв'язку і ЛЕП, аеропортів, морських і річкових портів тощо (**транспортно-географічне положення**).
5. Положення відносно паливно-енергетичних і сировинних баз, великих промислових центрів і районів (**промислово-географічне положення**).
6. Положення відносно агороресурсов, споживачів і виробників агропродукції, сільськогосподарських зон (**агрогеографічне положення**).
7. Положення відносно концентрації населення, трудових ресурсів та науково-технічних кадрів (**демогеографічне положення**).
8. Положення відносно об'єктів соціальної сфери, в першу чергу центрів обслуговування – культурного, науково-освітнього, релігійного, медичного тощо (**соціально-географічне положення**).
9. Положення відносно об'єктів, що мають військово-стратегічне значення (військових баз, угруповань військ, ядерних об'єктів, шахт балістичних ракет, підприємств, що виробляють ядерну зброю), підприємств ВПК, а також щодо військово-політичних угруповань країн (НАТО), «гарячих точок» планети тощо (**військово-географічне положення**).
10. Положення відносно місць, що мають екологічні проблеми, наприклад, пунктів викиду забруднюючих речовин, районів радіоактивного забруднення, а також потенційно небезпечних об'єктів, що створюють екологічну загрозу (**еколого-географічне положення**).
11. Положення щодо ринків збуту (**збуто- або ринково-географічне положення**).

Оцінка: вигідне, не вигідне.

ДОДАТОК В

Таблиця В.1

Динаміка демографічних показників США, 1935-2015 роки

Роки	Загальний коефіцієнт народжуваності, ‰	Загальний коефіцієнт смертності, ‰	Коефіцієнт природного приросту, ‰	Коефіцієнт фертильності, кількість народжуваних на 1 жінку фертильного віку
1935	18,7	10,9	7,7	2,19
1940	19,4	10,8	8,6	2,23
1945	20,4	10,0	10,4	2,42
1950	24,1	9,6	14,5	3,03
1955	25,0	9,3	14,3	3,52
1960	23,7	9,5	14,1	3,65
1965	19,4	9,5	9,9	2,91
1970	18,4	9,4	9,0	2,480
1975	14,6	8,8	5,8	1,774
1980	15,9	8,8	7,1	1,839
1985	15,8	8,8	7,0	1,844
1990	16,7	8,6	8,1	2,081
1995	14,6	8,7	6,0	1,978
2000	14,4	8,5	5,9	2,056
2005	14,0	8,3	5,7	2,057
2010	13,0	8,0	5,0	1,931
2015	12,4	8,4	4,0	1,843

Таблиця В.2

Динаміка демографічних показників США в XXI ст.

Роки	Загальний коефіцієнт народжуваності, ‰	Загальний коефіцієнт смертності, ‰	Коефіцієнт природного приросту, ‰	Коефіцієнт фертильності, кількість народжуваних на 1 жінку фертильного віку
2000	14,4	8,5	5,9	2,056
2001	14,1	8,5	5,6	2,030
2002	14,0	8,5	5,5	2,020
2003	14,1	8,4	5,5	2,047
2004	14,0	8,2	5,9	2,051
2005	14,0	8,3	5,7	2,057

2006	14,3	8,1	6,2	2,108
2007	14,3	8,0	6,3	2,120
2008	14,0	8,1	5,9	2,072
2009	13,5	7,9	5,6	2,002
2010	13,0	8,0	5,0	1,931
2011	12,7	8,1	4,6	1,894
2012	12,6	8,1	4,5	1,880
2013	12,4	8,2	4,2	1,857
2014	12,5	8,2	4,3	1,862
2015	12,4	8,4	4,0	1,843
2016	12,2	8,4	3,8	1,818

ДОДАТОК Г

Таблиця Г.1

Найбільші міста США

Ранг	Назва міста	Штат	Чисельність населення, тис. осіб		Темпи приросту населення, %	Площа, км ²	Щільність населення, осіб/км ² (2016 рік)
			2016 (оцінка)	2010 (перепис)			
1	Нью-Йорк	Нью-Йорк	8537,7	8175,1	+4,43	780,9	10933
2	Лос-Анджелес	Каліфорнія	3976,3	3792,6	+4,84	1,213,9	3276
3	Чикаго	Іллінойс	2705,0	2695,6	+0,35	588,7	4600
4	Хьюстон	Техас	2303,5	2100,3	+9,68	1651,1	1395
5	Фінікс	Арізона	1615,0	1445,6	+11,72	1340,6	1200
6	Філадельфія	Пенсильванія	1567,9	1526,0	+2,74	347,6	4511
7	Сан-Антоніо	Техас	1492,5	1327,4	+12,44	1194,0	1250
8	Сан-Дієго	Каліфорнія	1406,6	1307,4	+7,59	842,3	1670
9	Даллас	Техас	1318,0	1197,8	+10,03	882,9	1493
10	Сан-Хосе	Каліфорнія	1025,4	945,9	+8,39	459,7	2231
11	Остін	Техас	947,9	790,4	+19,93	809,9	1170
12	Джacksonвілл	Флоріда	880,6	821,8	+7,16	1935,8	455
13	Сан-Франциско	Каліфорнія	870,9	805,2	+8,15	121,5	7170
14	Колумбус	Огайо	860,1	787,0	+9,28	565,9	1520
15	Індіанополіс	Індіана	855,2	820,4	+4,23	936,3	914
16	Форт-Уерт	Техас	854,1	741,2	+15,23	888,1	962
17	Шарлотт	Північна Кароліна	842,1	731,4	+15,12	791,0	1064
18	Сіетл	Вашингтон	704,4	608,7	+15,72	217,0	3245
19	Денвер	Колорадо	693,1	600,2	+15,48	397,0	1746
20	Ель-Пасо	Техас	683,1	649,1	+5,23	665,1	1030
21	Вашингтон	Округ Колумбія	681,2	601,7	+13,20	158,2	4304

22	Бостон	Масачусетс	673,2	617,6	+9,00	125,1	5381
23	Детройт	Мічіган	672,8	713,8	-5,74	359,5	1871
24	Нешвілл	Теннесі	660,4	601,2	+9,84	1232,6	536
25	Мемфіс	Теннесі	652,8	646,9	+0,90	822,1	794
26	Портленд	Орегон	639,9	583,8	+9,61	345,8	1851
27	Оклахома-Сіті	Оклахома	638,4	580,0	+10,06	1570,3	407
28	Лас-Вегас	Невада	632,9	583,8	+8,42	348,1	1818
29	Луїсвілл	Кентуккі	616,3	597,3	+3,17	682,5	903
30	Балтімор	Меріленд	614,7	621,0	-1,01	209,5	2934
31	Мілуокі	Вісконсін	595,0	594,8	+0,04	249,2	2388
32	Альбукерке	Нью-Мексика	559,3	545,9	+2,46	487,4	1147
33	Тусон	Арізона	530,7	520,1	+2,04	597,8	888
34	Фресно	Каліфорнія	522,1	494,7	+5,54	296,3	1762
35	Сакраменто	Каліфорнія	495,2	466,5	+6,16	253,6	1953
36	Меса	Арізона	484,6	439,0	+10,37	357,2	1357
37	Канзас-Сіті	Міссурі	481,4	459,8	+4,71	815,8	590
38	Атланта	Джоржия	472,5	420,0	+12,50	345,8	1366
39	Лонг-Біч	Каліфорнія	470,1	462,3	+1,70	130,3	3609
40	Колорадо-Спрінгс	Колорадо	465,1	416,4	+11,69	506,6	918
41	Ролі	Північна Кароліна	458,9	403,9	+13,61	375,8	1221
42	Майамі	Флоріда	453,6	399,5	+13,55	93,2	4865
43	Вірджинія-Біч	Вірджинія	452,6	438,0	+3,34	633,8	710
44	Омаха	Небраска	447,0	409,0	+9,29	345,0	1296
45	Окленд	Каліфорнія	420,0	390,7	+7,49	144,8	2901
46	Мінеаполіс	Мінесота	413,7	382,6	+8,12	139,9	2960
47	Талса	Оклахома	403,1	391,9	+2,85	509,7	791
48	Арлінгтон	Техас	392,8	365,4	+7,48	248,1	1600
49	Нью-Орлеан	Луїзіана	391,5	343,8	+13,86	438,7	892
50	Вічіта	Канзас	389,9	382,4	+1,97	415,4	939

ДОДАТОК Д

Оцінка розміщення населення за допомогою кривої Лоренца

Крива Лоренца – це метод графічного зображення рівня концентрації явища. Для її побудови на обидві осі координат наносять процентну масштабну шкалу (від 0 до 100 %). Для точок кривої абсциссами служать одиниці сукупності, а ординатами – значення ознаки. Рівномірний розподіл ознаки буде представлено в такому випадку діагоналлю, яку називають «лінією рівномірного розподілу», а нерівномірне – «лінією Лоренца», відхилення якої від діагоналі і характеризує ступінь нерівномірності. При оцінці розміщення населення аналізується співвідношення площі і чисельності населення в межах країн досліджуваного регіону.

Порядок виконання завдання:

1) обчисліть частку кожної країни за площею і за чисельністю населення в регіоні. Результати відобразіть у табл. Д.1:

Показники для побудови кривої Лоренца

Назви країн	Частка країни в площі регіону	Частка країни в загальній чисельності населення регіону	Коефіцієнт нерівномірності	Коефіцієнт переваги – K_n	Ранг

2) обчисліть коефіцієнти нерівномірності і переваги. Коефіцієнт нерівномірності розраховується як різниця питомої ваги країни в загальній чисельності населення і питомої ваги країни в площі регіону. Коефіцієнт переваги (K_n) розраховується як відношення питомої ваги країни в населенні до питомої ваги країни в площі регіону;

3) проранжуйте країни за коефіцієнтом переваги (при ранжируванні мінімальному значенню показника присвоюється 1 ранг, максимальному – ранг за кількістю досліджуваних країн).

Крива Лоренца будується так:

1) по осі x послідовно відкладіть питому вагу кожної країни в загальній чисельності населення регіону (порядок країн повинен відповідати рангу країни за коефіцієнтом переваги, частки країн необхідно відкладати послідовно, за накопичувальною системою, щоб у результаті було 100 %);

2) по осі y послідовно відкладіть питому вагу кожної країни в площі регіону (порядок країн повинен відповідати рангу країни за коефіцієнтом переваги, частки країн необхідно відкладати послідовно, за накопичувальною системою, щоб у результаті було 100 %);

3) за відкладеними точкам побудуйте графік, що показує розподіл населення. Це і є крива Лоренца;

4) для наочності побудуйте діагональ – лінію рівномірного розподілу населення;

5) порівняйте лінію рівномірного розподілу населення і криву Лоренца. Зробіть висновки про рівномірність-нерівномірність розміщення населення по території регіону.

ДОДАТОК Е*Таблиця Е.1***Динаміка чисельності населення найбільших міст Бразилії
в 2000-2013 рр.**

Ранг	Назва міста	Чисельність населення, осіб		Штат
		2013	2000	
1	Сан-Паулу	11488559	9785640	Сан-Паулу
2	Ріо-де-Жанейро	6433557	5850544	Ріо-де-Жанейро
3	Сальвадор	2749572	2439881	Байя
4	Бразилія	2650773	1954442	Федеральный округ
5	Форталеза	2548290	2138234	Сеара
6	Белу Орізонті	2416470	2229697	Мінас-Жерайс
7	Манаус	1935162	1394724	Амазонас
8	Курітіба	1802616	1586898	Парана
9	Ресіфі	1567844	1421947	Пернамбуку
10	Порто-Алегро	1430275	1320069	Ріо-Гранді-ду-Сул

Таблиця Е.2

Основні макроекономічні показники регіонів Бразилії, 2010 р.

Район / штат	Площа, тис. км ²	Населення, тис. осіб	Питома вага в населенні, %	Населення в 2000 р., осіб	Щільність населення, осіб / км ²
БРАЗИЛІЯ	8544418	195995,1	100,0	169544,443	23
1. ПІВНІЧНИЙ район	3869639	16777,6	8,6		4
Амазонас	1577820	3698,9	1,9	2840,9	2
Пара	1253165	7997,2	4,1	6188,7	6
Рондонія	238513	1606,5	0,8	1377,8	7
Токантіс	278421	1449,7	0,7	1155,3	5
Акрі	153150	788,5	0,4	557,3	5
Амапа	143454	740,9	0,4	475,8	5
Рорайма	225116	495,9	0,3	324,2	2
2. ПІВНІЧНО-СХІДНИЙ район	1558200	54410,3	27,8		35
Байя	567295	14211,1	7,3	13066,8	25
Пернамбуку	98938	8998,6	4,6	7911,0	91
Сеара	146348	8736,6	4,5	7417,4	60
Мараньян	333366	6829,2	3,5	5638,4	20
Параїба	56585	3832,2	2,0	3436,7	68
Ріо-Гранді-ду-Норти	53307	3272,9	1,7	2770,7	61
Алагоас	27933	3193,9	1,6	2817,90	114
Піауї	252378	3185,0	1,6	2841,0	13
Сержипі	22050	2150,8	1,1	1779,5	98
3. ПІВДЕННИЙ район	577214	27884,6	14,2		48
Ріо-Гранді-ду-Сул	282062	10761,8	5,5	10179,8	38
Парана	199709	10634,0	5,4	9558,1	53
Санта-Катаріна	95443	6488,8	3,3	5333,3	68
4. ПІВДЕННО-СХІДНИЙ район	927287	82186,7	41,9		89
Сан-Паулу	248809	42214,9	21,5	36966,5	170
Мінас Жерайс	588384	19978,0	10,2	17835,5	34
Ріо-де-Жанейро	43910	16367,1	8,4	14367,3	373

Еспіріту санту	46184	3626,7	1,9	3093,2	79
5. ЦЕНТРАЛЬНО-ЗАХІДНИЙ район	1612078	14735,5	7,5		9
Гояс	341290	6290,4	3,2	4994,9	18
Федеральный округ	5822	2722,5	1,4	2043,2	468
Мату Гросу	906807	3182,6	1,6	2498,2	4
Мату-Гросу-ду-Сул	358159	2540,0	1,3	2075,3	7